

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.01/184.00.1/Б/ВКЗ.2. 2..-2022
	Екземпляр № 1	Арк 11 / 1

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою факультету
гірничо-екологічного

«31» серпня 2022 р.,

протокол № 07

Голова Вченої ради

 Володимир КОТЕНКО

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Маркшейдерська справа»

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр»
спеціальності 184 «Гірництво»
освітньо-професійна програма «Гірництво»
гірничо-екологічний факультет
кафедра маркшейдерії

Схвалено на засіданні
кафедри маркшейдерії
«29» серпня 2022 р.,
протокол № 07

В.о. завідувача кафедри
маркшейдерії

 Сергій ІСЬКОВ

Гарант освітньо-професійної
програми

 Володимир КОТЕНКО

Розробник: ст. викладач кафедри маркшейдерії КУНИЦЬКА Марина

Житомир
2022 - 2023 н.р.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.01/184.00.1/Б/ВКЗ.11- -2021
	Екземпляр № 1	Арк 12 / 2

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – <ul style="list-style-type: none"> • національні – 1,5; • ECTS – 3 	Галузь знань 18 “Виробництво та технології”	За вибором ВНЗ	
Модулів – 1	Спеціальність 184 “Гірництво”	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		2022	2023
Індивідуальне науково-дослідне завдання –		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		5-й	
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: осн. розклад аудиторних – 3 год; додатковий – 2. самостійної роботи студента – 3 год.	освітній рівень: бакалавр	24 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		–	8
		Лабораторні	
		24	–
		Самостійна робота	
		42 год.	72 год.
Індивідуальні завдання:			
–			
Вид контролю: залік			

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.01/184.00.1/Б/ВКЗ.11- -2021
	Екземпляр № 1	Арк 12 / 2

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – дати майбутньому фахівцю глибокі знання, які необхідні для виконання маркшейдерських робіт на гірничих підприємствах, що займаються розробкою родовищ корисних копалин відкритим та підземними способами.

Завдання – дати майбутньому фахівцю глибокі знання, які необхідні для виконання маркшейдерських робіт на гірничих підприємствах, що займаються розробкою родовищ корисних копалин відкритим та підземними способами.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні **знати**:

- методи створення опорних і зйомочних мереж;
- методика проведення маркшейдерських робіт на всіх етапах розвідки, будівництва, експлуатації і консервації родовищ;
- прогнозування закономірності поведінки гірського масиву при проведенні гірничих робіт;
- визначення параметрів процесу зсування;
- методи розрахунку і обліку руху запасів корисних копалин, втрат і збідніння;
- методи створення маркшейдерської гірничо-графічної документації.
- економічні основи добування, комплексного і раціонального використання корисних копалин.

Засвоївши програму навчальної дисципліни «Маркшейдерська справа» студенти мають бути здатними вирішувати професійні завдання та володіти такими основними професійними **компетентностями**:

ЗК6. Знання та розуміння предметної області та розуміння.

ЗК10. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

СК4. Здатність до гірничо-геометричного маркшейдерськогеодезичного забезпечення технологій видобутку корисних копалин, будівництва гірничих підприємств і підземних споруд, розроблення геолого-маркшейдерської, технічної та обліково-контрольної документації.

СК5. Здатність до проектування складових систем і технологій гірничо-геологічних підприємств.

СК10. Здатність застосовувати спеціалізовані пакети прикладних програм для проектних та експлуатаційних розрахунків.

Програмні результати навчання:

РН11. Знати вимоги законодавства щодо безпечного ведення робіт і експлуатації обладнання у сфері професійної діяльності, вміти забезпечувати виконання цих вимог у практичних ситуаціях;

РН17. Аналізувати режими експлуатації об'єктів та устаткування гірництва та виконувати оптимізацію їх функціонування.

РН18. Оцінювати стан і технічну готовність устаткування ланок гірничих підприємств за критеріям забезпечення заданої продуктивності та безпеки експлуатації.

РН19. Застосовувати спеціалізовані пакети прикладних програм під час

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідас ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.01/184.00.1/Б/ВК3.11- -2021
	Екземпляр № 1	Арк 12 / 2

проектних та експлуатаційних розрахунків параметрів технологічних процесів гірничих підприємств.

3. Програма навчальної дисципліни Змістовий модуль 1.

Тема 1. Вступ. Загальні відомості.

Предмет, зміст і завдання маркшейдерської справи як науки, зв'язок з іншими дисциплінами. Історична довідка про розвиток маркшейдерської справи. Задачі та функції маркшейдерської служби. Загальні відомості про маркшейдерську зйомку. Вимоги до виконання маркшейдерських зйомок.

Тема 2. Підземна теодолітна зйомка.

Види підземних теодолітних ходів. Закріплення і нумерація підземних теодолітних ходів. Гірничі теодоліти і вимоги до них. Центрування теодолітів та сигналів, похибки центрування теодолітів і сигналів. Опорні маркшейдерські мережі, їх види та методи створення.

Тема 3. Орієнтирно-з'єднувальні зйомки.

Загальні відомості про з'єднувальні зйомки. Орієнтування через штольні і похилі стволи. З'єднувальні зйомки через один вертикальний шахтний ствол. Проектування точок з поверхні на горизонт гірничих робіт за допомогою двох висків. Примикання способом з'єднувальних трикутників. Кутові та лінійні вимірювання. Схеми трикутників. Вимоги до точності вимірювання. Орієнтирно-з'єднувальна зйомка через 2 шахтних ствола. Схема орієнтування. З'єднувальні полігони між висками на поверхні і в шахті, кутові та лінійні вимірювання, їх точність. Організація та безпека проведення робіт при орієнтирно-з'єднувальній зйомці.

Тема 4. Вертикальні з'єднувальні зйомки. Нівелювання в гірничих виробках.

Передача висотної відмітки через вертикальний шахтний ствол за допомогою довгої стрічки. Техніка польових вимірювань. Камеральна обробка результатів вимірювань. Техніка безпеки при виконанні вертикальних з'єднувальних зйомок. Висотні мережі і вимоги до їх точності. Конструкція реперів і способи їх закріплення в гірничих виробках. Інструменти та прилади для виконання нівелювання в підземних гірничих виробках. Геометричне нівелювання. Тригонометричне нівелювання. Камеральна обробка результатів геометричного та тригонометричного нівелювання.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.01/184.00.1/Б/ВК3.11- -2021
	Екземпляр № 1	Арк 12 / 2

Змістовний модуль 2.

Тема 5. Маркшейдерські роботи на кар'єрах.

Загальні відомості про маркшейдерські зйомки на кар'єрах. Завдання маркшейдерської служби на кар'єрах. Види і організація маркшейдерських робіт. Техніка безпеки при маркшейдерських зйомках. Опорні планові і висотні маркшейдерські мережі на кар'єрах і розрізах. Способи розвитку опорних мереж.

Тема 6. Детальні маркшейдерські зйомки на кар'єрах.

Задачі, об'єкти, способи і терміни зйомок. Ординатна зйомка, тахеометрична зйомка, мензульна зйомка, стереофотограмметрична зйомка. Зйомка профілів відкосів високих уступів.

Тема 7. Маркшейдерський контроль при будівництві кар'єрів.

Загальна характеристика видів маркшейдерських робіт при будівництві, експлуатації і реконструкції кар'єрів. Маркшейдерські роботи при проведенні траншей. Маркшейдерські роботи по прокладанню трас транспортних шляхів.

Тема 8. Маркшейдерські роботи при експлуатації гірничого підприємства.

Загальні положення. Контроль за веденням гірничих робіт, розкриттям горизонтів, дотриманням запобіжних берм, проектних похилів, транспортних шляхів. Маркшейдерське забезпечення при монтажі та експлуатації крокуючих екскаваторів та транспортно-відвальних мостів. Маркшейдерський контроль обліку об'ємів розкриття і видобування корисних копалин. Облік втрат, засмічення і збіднення. Автоматизація маркшейдерських робіт при вимірюваннях та обчисленнях обліку видобутку корисних копалин.

Тема 9. Маркшейдерські роботи при будівництві шахт і спорудженні технологічного комплексу.

Загальні відомості про порядок проектування і проект гірничого підприємства. Перевірка проектних креслень. Задачі маркшейдера при будівництві шахт. Спостереження за посадками споруд. Задачі маркшейдера при будівництві шахт. Розбивочні мережі. Розбивка центра і осей ствола шахти. Побудова пунктів опорної мережі. Вертикальне планування поверхні промислової площадки шахти.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідас ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.01/184.00.1/Б/ВКЗ.11- -2021
	Екземпляр № 1	Арк 12 / 2

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усьо- го	у тому числі					усьо- го	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1.												
Тема 1. Вступ. Загальні відомості.	10	2	-	2	-	3	10	2	-	-	-	8
Тема 2. Підземна теодолітна зйомка.	12	3	-	3	-	5	12	2	-	-	-	12
Тема 3. Орієнтирно-з'єднувальні зйомки.	14	3	-	3	-	7	14	-	2	-	-	12
Тема 4. Вертикальні з'єднувальні зйомки. Нівелювання в гірничих виробках.	14	2	-	2	-	7	14	-	2	-	-	12
Разом за змістовим модулем 1	50	14	-	14	-	22	52	4	4	-	-	44
Змістовий модуль 2.												
Тема 5. Маркшейдерські роботи на кар'єрах.	8	2	-	2	-	4	12	2	2	-	-	8
Тема 6. Детальні маркшейдерські зйомки на кар'єрах.	8	1	-	3	-	4	10	-	2	-	-	8
Тема 7. Маркшейдерський контроль при будівництві кар'єрів.	8	1	-	3	-	4	4	-	-	-	-	4
Тема 8. Маркшейдерські роботи при експлуатації гірничого підприємства.	8	2	-	2	-	4	4	-	-	-	-	4
Тема 9. Маркшейдерські роботи при будівництві шахт і спорудженні технологічного комплексу.	8	2	-	2	-	4	6	-	-	-	-	6
Разом за змістовим модулем 2	40	10	-	10	-	20	38	2	4	-	-	32
Усього годин	90	24	-	24	-	72	90	6	8	-	-	76

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.01/184.00.1/Б/ВКЗ.11- -2021
	Екземпляр № 1	Арк 12 / 2

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ. Загальні відомості.	1
2	Підземна теодолітна зйомка.	2
3	Орієнтирно- з'єднувальні зйомки.	1
4	Вертикальні з'єднувальні зйомки. Нівелювання в гірничих виробках.	2
5	Маркшейдерські роботи на кар'єрах.	2
6	Детальні маркшейдерські зйомки на кар'єрах.	1
7	Маркшейдерський контроль обліку об'ємів вскриші і видобування корисних копалин.	1
8	Маркшейдерські роботи при експлуатації гірничого підприємства.	2
9	Маркшейдерські роботи при будівництві шахт.	2
Разом		14

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вивчення умовних знаків гірничо-графічної документації.	4
2	Вимірювання горизонтальних кутів. Спосіб прийомів та спосіб повторень.	2
3	Орієнтирно-з'єднувальна зйомка через один вертикальний шахтний ствол.	4
4	Передача висотної відмітки за допомогою довгої шахтної стрічки.	4
5	Маркшейдерські роботи на кар'єрах.	2
6	Побудова повздовжнього профілю рельсового шляху.	2
7	Побудова гіпсометричного плану вугільного пласта, гіпсометричного плану потужності вугільного пласта і підрахунок запасів вугілля способом геологічних блоків.	4
Разом		22

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.01/184.00.1/Б/ВКЗ.11- -2021
	Екземпляр № 1	Арк 12 / 2

7. Самостійна робота

Самостійна робота студентів денної форми навчання з предмету «Маркшейдерська справа» полягає у виконанні розрахунково-графічної роботи.

Розрахунково-графічна робота містить в собі 5 робіт, які дадуть змогу майбутнім гірничим інженерам навчитись елементам творчості, вміло робити узагальнюючі висновки в процесі розв'язування конкретних гірничо-інженерних задач та закріпити лекційний та практичний матеріал кожного кредитного модулю.

Короткі відомості про розрахунково-графічні роботи:

Розрахунково-графічна робота №1 Вивчення умовних знаків гірничо-графічної документації.

Мета роботи: засвоїти методику створення гірничо-графічної документації.

Розрахунково-графічна робота №2 Орієнтирно-з'єднувальна зйомка через один вертикальний шахтний ствол.

Мета роботи: засвоїти методику виконання орієнтирно-з'єднувальної зйомки через один шахтний ствол.

Розрахунково-графічна робота №3 Передача висотної відмітки за допомогою довгої шахтної стрічки.

Мета роботи: навчитися виконувати розрахунки при передачі висотної відмітки за допомогою довгої шахтної стрічки.

Розрахунково-графічна робота №4 Побудова повздовжнього профілю рельсового шляху.

Мета роботи: засвоїти методику побудови повздовжнього профілю рельсового шляху.

Розрахунково-графічна робота №5 Побудова гіпсометричного плану вугільного пласта, гіпсометричного плану потужності вугільного пласта і підрахунок запасів вугілля способом геологічних блоків.

Мета роботи: засвоїти методику побудови ізогіпс і методику підрахунку запасів вугільного пласта способом геологічних блоків.

Для забезпечення ефективної самостійної роботи студентів розроблено відповідне методичне забезпечення, а також передбачені консультації викладача.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.01/184.00.1/Б/ВКЗ.11- -2021
	Екземпляр № 1	Арк 12 / 2

8. Методи навчання

При навчанні дисципліни “Маркшейдерська справа” рекомендується використовувати такі методи навчання:

1. При проведенні лекційних занять доцільно використовувати словесні методи навчання: лекція, пояснення, розповідь, бесіда, навчальна дискусія з поєднанням наочних методів навчання: ілюстрування, демонстрування.

2. При проведенні лабораторних робіт доцільно використовувати такий словесний метод навчання як інструктаж з поєднанням наочних (ілюстрування та демонстрування) і практичних (вправи, графічні роботи) методів навчання.

9. Методи контролю

При вивченні дисципліни “Маркшейдерська справа” рекомендується використовувати такі методи і форми контролю:

1. Для контролю засвоєння лекційного матеріалу: письмові модульні контрольні роботи; поточне опитування або тестування; підсумковий усний екзамен.

2. Для контролю і оцінювання практичних робіт: практична перевірка і захист кожної розрахункової роботи роботи.

Метод контролю та критерії його оцінювання	Кількість балів
Письмова контрольна робота:	max 10
– повна відповідь на всі запитання	10
– повна відповідь на всі запитання, крім одного, на яке дана часткова відповідь	8-9
– на одне запитання відповідь відсутня	7
– на два запитання відповідь відсутня	5-6
– дана відповідь лише на 1 запитання	2-3
– незадовільні відповіді на всі запитання	0
Розрахункова (розрахунково-графічна) робота:	max 10
– виконана у повному обсязі без помилок, повна відповідь на запитання при захисті роботи	10
– виконана у повному обсязі без помилок, неповна відповідь на запитання при захисті роботи	8-9
– виконана у повному обсязі з незначними помилками, повна відповідь на запитання при захисті роботи	7
– виконана у повному обсязі з незначними помилками, неповна відповідь на запитання при захисті роботи	5-6
– виконана у повному обсязі з незначними помилками, погана відповідь на запитання при захисті роботи	3-4
– виконана не в повному обсязі, допущені серйозні помилки, незадовільна відповідь на запитання при захисті роботи	0-2

Примітка. Письмова контрольна робота по теоретичному матеріалу може замінюватись усним опитуванням по даній темі або проходженням тестових завдань

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.01/184.00.1/Б/ВК3.11- -2021
	Екземпляр № 1	Арк 12 / 2

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота										Сума
КМР1	КМР2	КМР3	КМР4	РГР №1	РГР №3	РГР №5	РГР №6	РГР №7	ТЕСТИ	100
10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	

КМР1, КМР2 ... КМР4 – лекційні контрольні модульні роботи.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Методичні вказівки для виконання практичних робіт.
2. Методичні вказівки для виконання контрольних робіт студентами заочної форми навчання.

12. Рекомендована література

Основна:

3. Антипенко Г.О., Гаврюк Г.Ф., Назаренко В.О. Маркшейдерські роботи при будівництві шахт та підземних споруд: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів напряму 0903 Гірництво. Дніпропетровськ: НГУ, 2004. – 106 с.
4. ДСТУ 101.00159226.001 – 2003. Правила підробки будівель, споруд і природних об'єктів при видобуванні вугілля підземним способом. – Вид. офіц. – Мінпаливенерго України, 2004. – 128 с.

Допоміжна

5. Маркшейдерські роботи на вугільних шахтах та розрізах. Інструкція. – Київ, Мінпаливенерго, 2001. – 263 с.
6. Маркшейдерські роботи на вугільних шахтах та розрізах. Інструкція

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-23.06- 05.01/184.00.1/Б/ВКЗ.11- -2021
	Екземпляр № 1	Арк 12 / 2

// Редкоміс.: М.Є.Капланець (голова) та ін. – Вид. офіц. Донецьк :
ТОВ —АЛАНІ, 2001. – 264 с.

13. Інформаційні ресурси

1. <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/2161>
2. Бібліотечно-інформаційний ресурс (книжковий фонд, періодика, фонди на електронних носіях тощо) бібліотеки ЖДТУ, Житомирської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Олега Ольжича (<http://www.lib.zt.ua/>, 10014, м. Житомир, Новий бульвар, (0412) 37-84-33), Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua/>, Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3 +380 (44) 525-81-04) та інших бібліотек .
3. Інституційний репозитарій Житомирської політехніки (наукові статті, автореферати дисертацій та дисертації, навчальні матеріали, студентські роботи, матеріали конференцій, патенти, комп'ютерні програми, статистичні матеріали, навчальні об'єкти, наукові звіти).